

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาอนุโลมใช้บังคับกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลปกครอง ในกรณีที่ศาลมีคำบังคับให้ชำระเงิน และ ในกรณีที่ศาลมีคำบังคับให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ โดยมีได้บัญญัติถึงวิธีการบังคับคดีไว้โดยเฉพาะแต่ประการใด

การนำบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีปกครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับกับคดีปกครองจึงเป็นการใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับหลักเกณฑ์ในการบังคับคดีปกครองโดยศาลยุติธรรมในขณะที่ยังไม่มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นในประเทศไทย หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาจสรุปได้ดังนี้

1) กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระเงิน เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมชำระเงิน การบังคับคดีทำได้โดยวิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำออกขายทอดตลาด และนำเงินที่ได้มาชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา การใช้วิธีการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้บังคับกับทรัพย์สินของฝ่ายปกครอง เพราะทรัพย์สินของฝ่ายปกครองไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ในทางปฏิบัติเมื่อศาลยุติธรรมมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน หากเป็นหนี้เงินจำนวนเล็กน้อย ฝ่ายปกครองก็จะนำเงินงบประมาณของหน่วยงานตนมาชำระหนี้ แต่ถ้าหนี้ตามคำพิพากษามีจำนวนมาก ในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองนั้นเป็นราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานทางปกครองนั้นก็จะต้องงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมจากสำนักงบประมาณ ส่วนหน่วยงานทางปกครองที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะจะต้องงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมจากสภาท้องถิ่นนั้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองขอตั้งงบประมาณ คือ ความล่าช้าในการอนุมัติงบประมาณ ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการในการขออนุมัติงบประมาณใช้เวลานาน จึงทำให้หน่วยงานทางปกครองต้องสูญเสียดอกเบี้ยเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากการชำระหนี้ล่าช้า

ทั้งนี้เพราะในคำพิพากษาศาลจะต้องกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระดอกเบี้ยโดยคำนวณจากต้นเงินตามคำพิพากษา นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาจนถึงวันชำระเสร็จ

2) กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา วิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สามารถทำได้สามวิธีคือ **วิธีแรก** โดยการขอให้ศาลสั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำการ โดยให้ลูกหนี้เป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจะใช้ในกรณีที่ศาลสั่งให้ลูกหนี้กระทำการอย่างหนึ่งแต่ลูกหนี้ไม่ยอมกระทำ การบังคับคดีวิธีนี้อาจนำมาใช้บังคับในกรณีที่ศาลมีคำบังคับให้ฝ่ายปกครองกระทำการที่โดยสภาพของการกระทำไม่ใช่การกระทำที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่เป็นการกระทำเกี่ยวกับการปฏิบัติการทั่วไปทางปกครอง เช่น การรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง การกำจัดขยะ การสร้างถนน เป็นต้น ถ้าศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองกระทำการดังกล่าวแล้วฝ่ายปกครองไม่ยอมปฏิบัติตาม ศาลอาจสั่งให้บุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำการแทนโดยให้ฝ่ายปกครองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายได้ **วิธีการที่สอง** คือ ขอให้ศาลมีคำพิพากษาโดยให้ถือเอาคำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีนี้เป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าจำเลยไม่ยอมทำตาม ศาลอาจพิพากษาว่า ถ้าจำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลย กรณีนี้ไม่สามารถนำมาใช้ในคดีปกครองที่ศาลปกครองมีคำบังคับให้ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครอง เพราะศาลมีอาจแสดงเจตนาแทนฝ่ายปกครองในการออกคำสั่งทางปกครองได้ เพราะอำนาจในการออกคำสั่งทางปกครองเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองมิใช่หน้าที่ของศาลที่ใช้อำนาจตุลาการ **วิธีที่สาม** โดยการขอให้ศาลออกหมายจับกุม และกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำบังคับ และวัตถุประสงค์นี้ไม่เปิดช่องให้บังคับเอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น คดีฟ้องขับไล่ เป็นต้น ถ้านำวิธีการนี้มาใช้บังคับกับฝ่ายปกครอง อาจทำให้การปฏิบัติงานราชการของฝ่ายปกครองมีปัญหาได้ เพราะถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองถูกศาลจับกุมและกักขังจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ราชการได้

จากที่กล่าวข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า การนำบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับกับคู่กรณีที่เป็นฝ่ายปกครองนั้นไม่เหมาะสม และไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้จริง

4.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาของการบังคับคดีปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองไทย และวิธีการบังคับคดีปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองฝรั่งเศส และศาลปกครอง

เยอรมัน ตลอดจนวิธีการบังคับตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ **ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้**

(1) ในเรื่องหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับคดีปกครอง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สำนักงานศาลปกครองมีหน้าที่ในการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับของศาลปกครอง จากการศึกษาแนวทางในการบังคับตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ พบว่าใช้วิธีการติดตามผลการดำเนินงานตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี (ที่สั่งการตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์) โดยฝ่ายติดตามผลการดำเนินงานตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี กองวิเคราะห์กฎหมายและวินิจฉัยร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งจะติดตามผลการดำเนินงานจนกว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบจะดำเนินการตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี **ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำวิธีการติดตามผลการดำเนินงานตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่สั่งการตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์นี้ มาปรับใช้กับการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลปกครอง โดยการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามผลการบังคับตามคำพิพากษาศาลปกครองขึ้นภายในสำนักงานศาลปกครอง และควรจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้นในศาลปกครองชั้นต้นทุกศาลด้วย**

(2) กรณีที่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลปกครอง **ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้นั้น ซึ่งวิธีการนี้เป็นแนวทางที่ใช้ในการบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่สั่งการตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ โดยมีมติคณะรัฐมนตรีกำชับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีโดยเร็ว และกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการพิจารณาโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ผู้ไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมันก็ใช้วิธีการลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ผู้ฝ่าฝืนคำพิพากษาศาลปกครองเช่นกัน **ผู้เขียนเห็นว่า นายกรัฐมนตรีควรอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 11 (8)¹ วาระระเบียบปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลปกครอง เพื่อให้หน่วยงานทางปกครองใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามคำพิพากษา และ****

¹ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 11 บัญญัติว่า “นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้.....”

(8) วาระระเบียบปฏิบัติราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเท่าที่มิขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น”

กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ในบังคับบัญชาของตนที่จงใจไม่ปฏิบัติตาม หรือฝ่าฝืนคำพิพากษา

(3) กรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน ในประเทศฝรั่งเศสใช้วิธีการบัญญัติกฎหมายกำหนดระยะเวลาให้หน่วยงานทางปกครองผู้รับผิดชอบ ชำระหนี้เงินตามคำพิพากษาให้แล้วเสร็จภายในเวลาสี่เดือนนับแต่มีการแจ้งคำพิพากษา (หรือหกเดือนในกรณีที่เงินงบประมาณในหน่วยงานของรัฐนั้นมีไม่เพียงพอ) หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ฝ่ายปกครองไม่ดำเนินการชำระหนี้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษสามารถยื่นขอรับชำระหนี้ได้จากกระทรวงการคลัง ส่วนในประเทศเยอรมันได้ใช้วิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความในศาลปกครอง ซึ่งกำหนดให้นำวิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ กล่าวคือ ถ้าศาลพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน ฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินการชำระเงินให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาสี่เดือนนับจากศาลมีคำพิพากษา หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วฝ่ายปกครองยังไม่ยอมชำระหนี้เงินดังกล่าว ศาลปกครองชั้นต้นอาจดำเนินการบังคับคดีเอกกับทรัพย์สินของหน่วยงานทางปกครองนั้นได้ แต่จะบังคับคดีเอกกับทรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะไม่ได้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำแนวทางการบังคับคดีปกครองที่ศาลปกครองในประเทศฝรั่งเศสพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงินมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการบังคับคดีปกครองของศาลปกครองไทย ในกรณีที่ศาลปกครองสั่งให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน โดยการบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนเพื่อให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติตามการชำระหนี้เงินภายในระยะเวลาที่กำหนดนั้น หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ฝ่ายปกครองยังไม่ดำเนินการชำระหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เขียนเสนอแนะให้ใช้วิธีการบังคับคดี ดังนี้

1. ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหน่วยงานทางปกครองที่เป็นราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค หากหน่วยงานดังกล่าวมีความผูกพันที่จะต้องชำระเงินตามคำพิพากษา หน่วยงานดังกล่าวก็จะนำเงินจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีมาชำระหนี้ แต่ถ้าเงินของหน่วยงานนั้นๆ มีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ก็ต้องดำเนินการขออนุมัติเงินจากสำนักงานงบประมาณเพื่อนำมาชำระหนี้ ซึ่งกระบวนการในการขออนุมัติเงินงบประมาณและกระบวนการในการเบิกจ่ายเงินจะใช้เวลานาน ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้จาก กระทรวงการคลังได้โดยตรง ซึ่งจะทำให้ไม่เสียเวลากับขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน และขั้นตอนการขออนุมัติเงินจากสำนักงานงบประมาณ

2. ในกรณีที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหน่วยงานทางปกครองที่เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองตนเอง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร เป็นต้น หน่วยงานทางปกครองเหล่านี้มีการคลังและงบประมาณเป็นอิสระจากราชการบริหารส่วนกลาง ดังนั้นงบประมาณของหน่วยงานเหล่านี้จึงไม่อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานงบประมาณ เมื่อหน่วยงานเหล่านี้มีความผูกพันที่จะต้องชำระเงินตามคำพิพากษาก็จะนำเงินจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีมาชำระหนี้ แต่ถ้าเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีสำหรับปีนั้นมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ก็ต้องดำเนินการตั้งงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม เพื่อขออนุมัติจากสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ในกรณีนี้ผู้เขียนเสนอแนะให้กำหนดเป็นหน้าที่ของหัวหน้าสูงสุดของหน่วยงานนั้นๆ ที่จะต้องเร่งดำเนินการชำระหนี้ และในกรณีที่เงินงบประมาณมีไม่เพียงพอจะต้องรีบดำเนินการขออนุมัติเงินงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมเพื่อนำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้เพื่อมิให้หน่วยงานต้องรับภาระในดอกเบี้ยจากต้นเงินตามคำพิพากษาอันเนื่องมาจากการชำระหนี้ล่าช้า

(4) กรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ระทำการหรือละเว้นกระทำการ ผู้เขียนเห็นว่าควรบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนเพื่อให้ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ปฏิบัติตามที่ศาลพิพากษา หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วฝ่ายปกครองยังไม่ดำเนินการตามคำพิพากษา ควรกำหนดวิธีการบังคับคดีในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ฝ่ายปกครองกระทำการดังต่อไปนี้

1. กรณีที่ศาลสั่งให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติตามคำพิพากษาที่โดยสภาพสามารถให้ผู้อื่นดำเนินการแทนได้ เมื่อฝ่ายปกครองไม่ยอมปฏิบัติตาม ควรกำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนโดยให้หน่วยงานทางปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

2. สำหรับกรณีที่ศาลสั่งให้ฝ่ายปกครองกระทำการที่อยู่ในขอบอำนาจของฝ่ายปกครองโดยเฉพาะ ซึ่งไม่สามารถมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทนได้ เช่นการจดทะเบียนการเพิกถอนใบอนุญาต การออกคำสั่งทางปกครองต่างๆ ถ้าฝ่ายปกครองไม่ยอมปฏิบัติตามที่ศาลพิพากษา ควรใช้วิธีการบังคับคดี โดยให้ศาลมีอำนาจสั่งปรับหน่วยงานทางปกครอง การสั่งปรับฝ่ายปกครองเป็นวิธีที่ใช้ในประเทศฝรั่งเศส และในประเทศเยอรมัน ถ้านำวิธีการปรับฝ่ายปกครองมาเป็นเครื่องมือในการบังคับคดีที่ศาลสั่งให้ฝ่ายปกครองกระทำการ จะส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษาไม่กล้าปฏิเสธหรือไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษา เพราะถ้าศาล

สั่งปรับหน่วยงานทางปกครองเพราะเหตุที่เจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในเงินส่วนที่หน่วยงานต้องจ่ายไป การกระทำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ มาตรา 10 วรรคหนึ่ง² ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงินจำนวนดังกล่าวให้แก่หน่วยงานของรัฐได้ นอกจากนี้การกระทำดังกล่าวยังถือเป็นการก่อกวนผู้ก่อกวนงบประมาณตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 มาตรา 26 วรรคหนึ่งด้วย ซึ่งผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบต่อเงินจำนวนนั้น³

อย่างไรก็ตาม จะต้องบัญญัติให้ศาลปกครองใช้อำนาจในการสั่งปรับหน่วยงานทางปกครองเฉพาะกรณีที่จำเป็นและไม่มีวิธีอื่นที่จะใช้บังคับกับฝ่ายปกครอง และควรบัญญัติกระบวนการในการใช้อำนาจสั่งปรับของศาลให้รัดกุม เช่น ต้องมีการเตือนล่วงหน้าเป็นระยะเวลาพอสมควร ต้องรับฟังคำแถลงของหน่วยงานทางปกครองซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นต้น

² มาตรา 10 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นอยู่ในสังกัดหรือไม่ ถ้าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา 8 มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ถ้ามิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวมให้หักส่วนแห่งความรับผิดดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น”

³ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 บัญญัติว่า “ข้าราชการหรือลูกจ้างผู้ใดของส่วนราชการ กระทำการก่อกวนผู้ก่อกวนหรือจ่ายเงิน หรือโดยรู้อยู่แล้วยินยอมอนุญาตให้กระทำการดังกล่าวนั้นโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ หรือระเบียบหรือข้อบังคับที่ได้ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ นอกจากความรับผิดทางอาญาซึ่งอาจได้รับตามกฎหมายอื่นแล้ว ผู้กระทำหรือผู้ยินยอมอนุญาตให้กระทำการดังกล่าว จะต้องรับผิดชอบใช้จำนวนเงินที่ส่วนราชการได้จ่ายไป หรือต้องผูกพันจะต้องจ่ายตลอดจนค่าสินไหมทดแทนใดๆ ให้แก่ส่วนราชการนั้น”